

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

SAVUNMA SANAYİ SEKTÖR RAPORU DÜNYA-TÜRKİYE-KONYA

Gizem ERİM ÖZÇELİK

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Ocak, 2024
www.kto.org.tr

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Savunma Sanayi Sektör Raporu Dünya-Türkiye-Konya

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. KÜRESEL EKONOMİDE SAVUNMA SANAYİ	2
3. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SAVUNMA SANAYİ	15
4. KONYA EKONOMİSİ VE SAVUNMA SANAYİ	24
5. SONUÇ	28
6. KAYNAKÇA	29

1. GİRİŞ

Savunma sanayi, ulusal savunma alanında gerekli olan araç ve gereçlerin üretimini sağlayan sektördür. Aslında kendi sınırlarını belirlemiş her ülke, kendi devamlılığını sağlayabilmek adına bu sınırları korumakla yükümlüdür. Savunma sanayi gelişmiş ülkelerde ekonominin önemli bir bölümüne katkı sağlayan bir sektör haline gelmiştir. Fakat daha az gelişmiş ülkelerde ise kaynağın aktarıldığı ve bu kaynağın gelişimine öncelik verilen sektörler arasında yer almaktadır. Savunma sanayi, ülkelerin güven ve refah içerisinde yaşaması için gerekli olan önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Dünya genelinde gelişmiş ülkelere bakıldığında, gelişmişlik düzeylerinin ana unsurunun sanayileşme olduğu görülmektedir. Yine bu ülkelerin endüstrileşmesine bakıldığında savunma sanayinin önemli bir gösterge olduğu dikkat çekmektedir. Günümüzde savunma sanayi sektöründe öne çıkan ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İsrail gibi ekonomik anlamda gelişmiş, dünyadaki siyasi konumlanışı açısından stratejik bir noktada bulunan ülkeler gelmektedir.

Ülkeler, sahip oldukları askeri ve stratejik gücü korumak, bunları ekonomik ve siyasi avantaja dönüştürmek doğrultusunda çaba göstermektedir. Bu kapsamda ülkelerin sahip olduğu ordu ve operasyon gücü çok önemlidir. Bu güçten kasıt savaşların kazanılmasını sağlayan sanayi ve teknoloji gücüdür. Ülkeler, ordularına operasyon kabiliyeti ve caydırıcı güç olmak niteliği kazandırmak için bütçelerini buna göre şekillendirmektedir.

Tüm bunlardan hareketle çalışmada uluslararası silah ticaretiyle ilgili bilgiler verilmekte, savunma harcamalarının durumu dünya, Türkiye ve Konya özelinde incelenerek okuyucuya aktarılmaya çalışılmaktadır.

2. KÜRESEL EKONOMİDE SAVUNMA SANAYİ

Güvenlik, insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biridir. Günümüzdeki güvenlik kavramı bireyi, toplumu ve devletleri de kapsayan geniş bir anlamı ifade etmektedir. Savunma gücünün belirlenmesinde coğrafya çok önemli bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Coğrafyanın sunduğu koşullar devletlerin savunma ihtiyaçları üzerinde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Diğer yandan nüfus yapısı da ülkelerin savunma kapasiteleri ve ihtiyaçları üzerinde son derece etkilidir.

Devletlerin kendilerini savunabilmeleri için güvenliğin ulusal ve uluslararası düzeyde sağlanabilmesi ile mümkün hale gelmektedir. Savunma her türlü tehdide karşı kendini korumak olarak tanımlanabilir. Günümüzde hızla gelişen teknoloji savunma sanayisinde de etkili olmuş ve savunma harcamalarını daha dinamik bir hale getirmiştir. Teknoloji hayatımızın her alanına hakimken savunma sanayi üretimi de bu durumdan önemli ölçüde etkilenmiştir. Devletler de kendi güvenliklerini sağlayabilmek amacıyla hızlı gelişen teknolojiye ayak uydurmalı, doğru ve stratejik savunma yatırımları yaparak dünyada bir yer edinmek zorundadır. İşin ilginç yanı ise geçtiğimiz dönemlerle kıyaslandığında savunma sanayi devletlerin tekeline çıkarak daha çok özel sektöre devredilmeye başlamıştır. Dünyada savunma harcamalarına yönelik istatistikler genel gidişatı görmek açısından değerlidir.

Dünya askeri harcamaları 2022'de bir önceki yıla göre reel olarak %3,7 artarak 2.240 milyar \$'lık rekor seviyeye ulaşmıştır. Küresel harcamalar 2013-2022 arasındaki on yılda %19 artarak ve 2015'ten bu yana her yıl artış göstermiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali harcamalardaki büyümenin ana itici gücü olmuştur. Avrupa'da askeri harcamalar 2022 yılında yıllık %13 artmıştır. Bu artış soğuk savaş sonrası dönemde Avrupa'nın toplam harcamalardaki en büyük yıllık artışıdır. Bu olağanüstü büyüme Rusya-Ukrayna Savaşı sonucunda yapılan harcamalardan kaynaklı bir artıştır; ancak diğer birçok Avrupa

BİLGİ BANKASI

- Dünya askeri harcamaları 2022'de reel olarak %3,7 artarak 2.240 milyar \$a yükselmiştir. SIPRI verilerine göre bu tutar şimdiye kadar kaydedilen en yüksek seviyedir.
- Dünya toplam askeri harcamaları, 2022'de küresel gayri safi yurtiçi hasılanın %2,2'sini oluşturmaktadır.
- 2022'de en fazla harcama yapan 5 ülke ABD, Çin, Rusya, Hindistan ve Suudi Arabistan olmuştur. Bu 5 ülkenin toplam askeri harcamaları, dünya askeri harcamalarının %63'ünü oluşturmaktadır.
- ABD'nin askeri harcamaları 2022'de %0,7 artarak 877 milyar \$a yükselmiştir. Toplam tutara, Ukrayna'ya yapılan 19,9 milyar \$ olduğu tahmin edilen askeri yardım da dahildir.
- 2022'de Çin'in askeri harcamaları art arda 28 yıl boyunca artarak 292 milyar \$a ulaşmıştır.
- 2022'de beş coğrafi bölgenin dördünde askeri harcamalar artmıştır. En büyük artış %13 ile Avrupa'da görülmüştür. Bunu %3,2 ile Orta Doğu, %2,7 ile Asya ve Okyanusya ve %0,3 ile Amerika izlemiştir. Afrika'da ise %5,3 ile harcamalar azalış göstermiştir.
- 2022'de Ukrayna'nın askeri harcamaları %640 artarak 44 milyar \$a, yani GSYİH'nin %34'üne yükselmiştir.

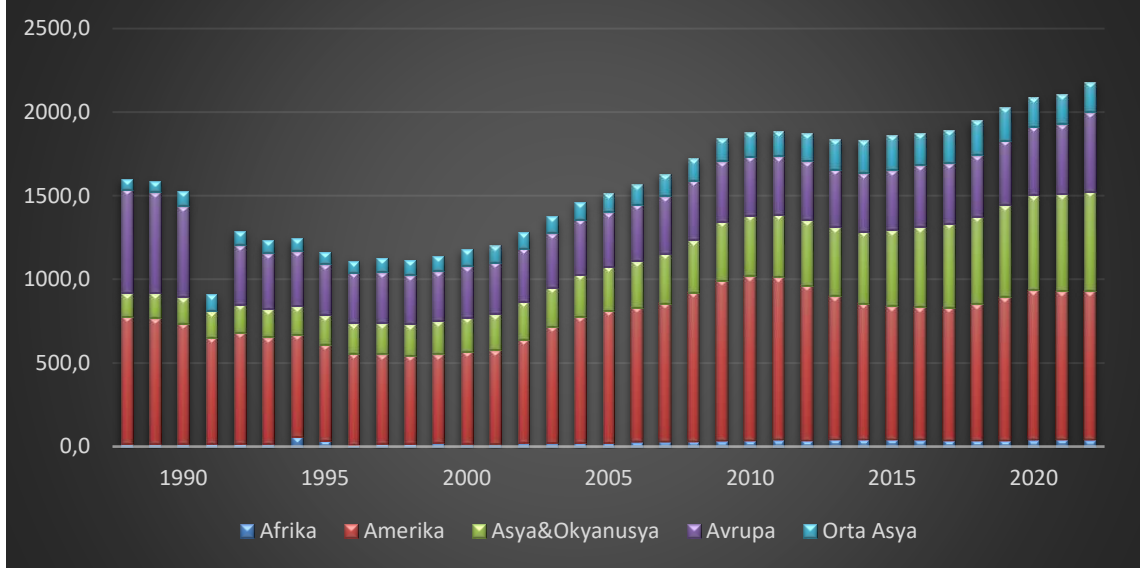
1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Savunma Sanayi Sektör Raporu

Dünya-Türkiye-Konya

ülkesi de 2022 yılında askeri bütçesini artırmıştır. Ayrıca, Asya ve Okyanusya'nın bazı bölgelerindeki harcama artışları da 2022'deki küresel büyümeye katkıda bulunmuştur.

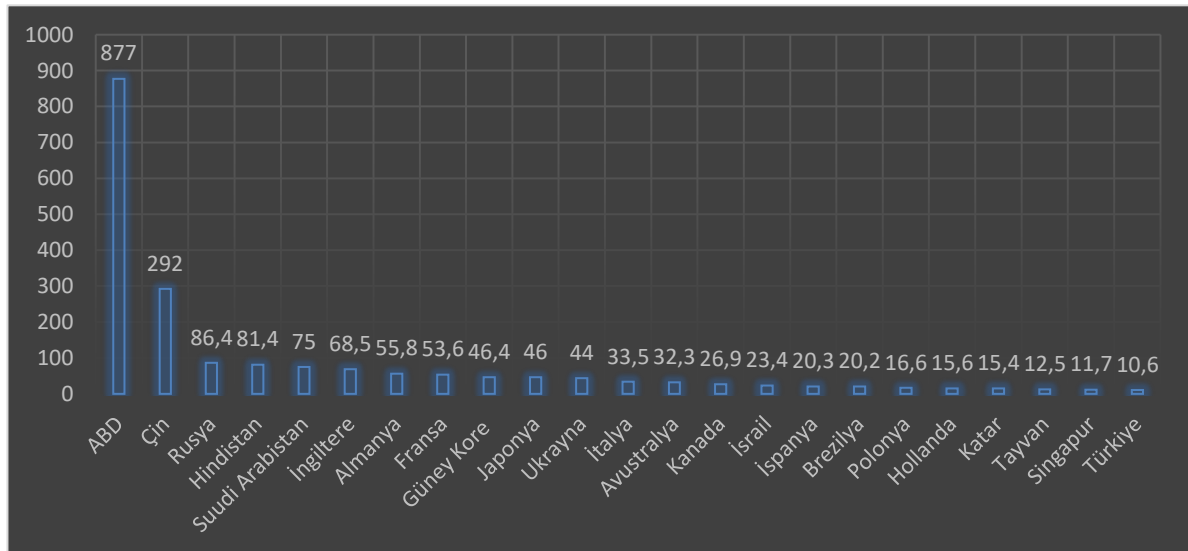
Grafik 1. Bölgelere Göre Dünya Savunma Harcamaları (Sabit Fiyatlar-Milyar TL) -(2022)

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

2022 yılında dünyanın en yüksek askeri harcama yapan 15 ülkesi **Grafik 2'**de görüldüğü gibidir. Buna göre en fazla savunma harcaması yapan ülke 877 milyar \$ ile ABD olurken onu Çin ve Rusya takip etmektedir. 23'üncü sırada yer alan Türkiye'nin askeri harcamaları ise 2021 yılına göre %26 azalışla 10,6 milyar \$ olmuştur.

Grafik 2. 2022 'de Dünya'da En Yüksek Askeri Harcama Yapan Ülkeler (Milyar \$)

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/262742/countries-with-the-highest-military-spending/>

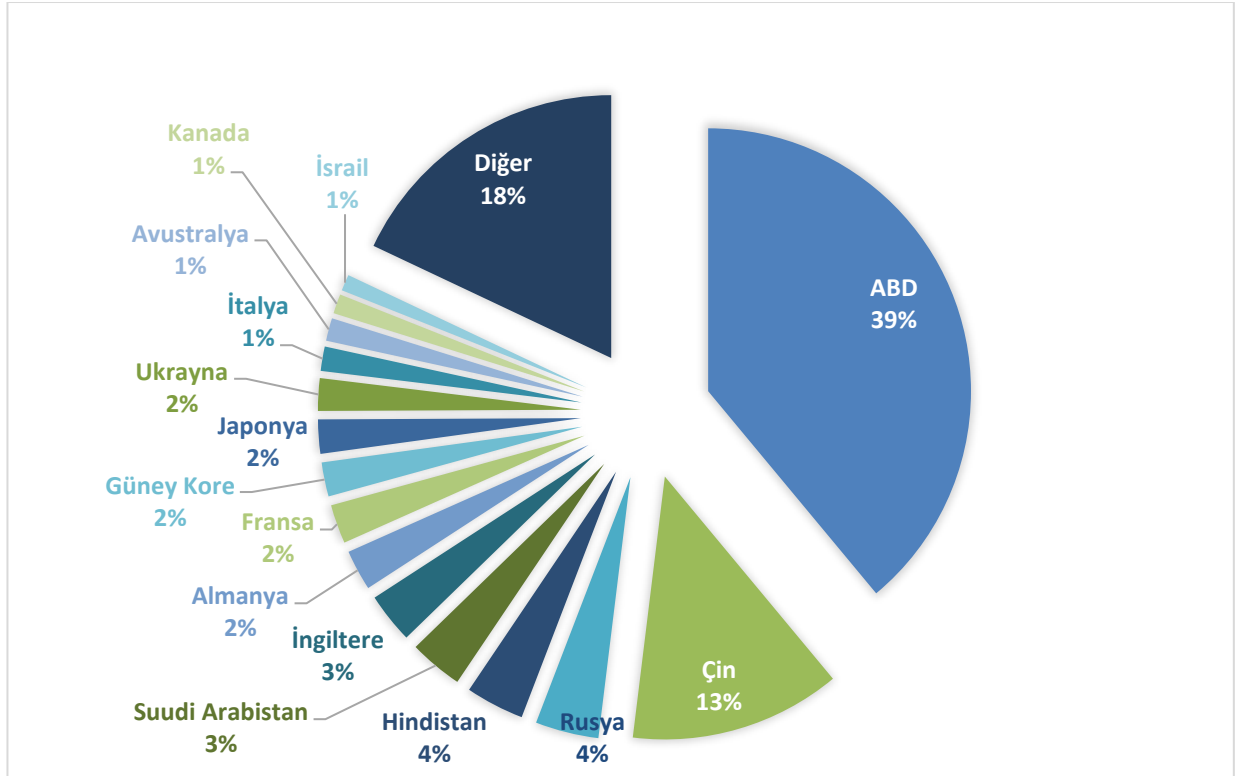
TABLO 1. EN ÇOK ASKERİ HARCAMA YAPAN 40 ÜLKE (2022)

Sıralama		Ülke	2022 Harcaması (Milyar \$)	Değişim (%)		GSYİH'nın İçindeki Payı (%)		Dünya Payı
2022	2021			2021-22	2013-22	2022	2013	2022
1	1	ABD	877	0,7	2,7	3,5	4	39
2	2	Çin	292	4,2	63	1,6	1,7	13
3	5	Rusya	86,4	9,2	15	4,1	3,9	3,9
4	3	Hindistan	81,4	6	47	2,4	2,5	3,6
5	8	Suudi Arabistan	75	16	-2,7	7,4	9	3,3
Ara Toplam (5)			1.412	-	-	-	-	63
6	4	İngiltere	68,5	3,7	9,7	2,2	2,3	3,1
7	7	Almanya	55,8	2,3	33	1,4	1,2	2,5
8	6	Fransa	53,6	0,6	15	1,9	1,8	2,4
9	10	Güney Kore	46,4	-2,5	37	2,7	2,1	2,1
10	9	Japonya	46	5,9	18	1,1	0,9	2,1
Ara Toplam (10)			1682	-	-	-	-	75
11	36	Ukrayna	44	640	1.661	34	1,6	2
12	11	İtalya	33,5	-4,5	24	1,7	1,4	1,5
13	12	Avustralya	32,3	0,3	47	1,9	1,6	1,4
14	13	Kanada	26,9	3	49	1,2	1	1,2
15	14	İsrail	23,4	-4,2	26	4,5	5,5	1
Ara Toplam (15)			1.842	-	-	-	-	82
16	15	İspanya	20,3	7,3	28	1,5	1,3	0,9
17	16	Brezilya	20,2	-7,9	-14	1,1	1,3	0,9
18	18	Polonya	16,6	11	95	2,4	1,8	0,7
19	19	Hollanda	15,6	12	53	1,6	1,2	0,7
20	22	Katar	15,4	27	-	7	-	0,7
21	20	Tayvan	12,5	0,4	14	1,6	1,9	0,6
22	23	Singapur	11,7	2,8	26	2,8	3	0,5
23	17	Türkiye	10,6	-26	15	1,2	1,9	0,5
24	21	Pakistan	10,3	-2	46	2,6	3,5	0,5
25	24	Kolombiya	9,9	1,1	20	3,1	3,3	0,4
26	25	Cezayir	9,1	-3,7	3,9	4,8	4,8	0,4
27	27	Endonezya	9	1,3	8,6	0,7	0,9	0,4
28	28	Meksika	8,5	-9,7	39	0,6	0,5	0,4
29	29	Norveç	8,4	6,2	46	1,6	1,4	0,4
30	26	Kuveyt	8,2	-11	25	4,5	3,3	0,4
31	30	Yunanistan	8,1	0,6	69	3,7	2,4	0,4
32	31	İsveç	7,7	12	57	1,3	1,1	0,3
33	33	Belçika	6,9	13	34	1,2	1	0,3
34	39	İran	6,8	4,6	27	2,6	2,2	0,3
35	34	İsviçre	6,1	0,4	22	0,8	0,7	0,3
36	37	Umman	5,8	-3	-39	5,2	9,7	0,3
37	32	Tayland	5,7	-11	0	1,2	1,4	0,3
38	35	Şili	5,6	-6,2	21	1,8	2	0,2
39	42	Danimarka	5,5	8,8	43	1,4	1,2	0,2
40	41	Romanya	5,2	-2,6	124	1,7	1,3	0,2
Ara Toplam (40)			2.092	-	-	-	-	93
Dünya			2.240	3,7	19	2,2	2,3	100

Tablo 1’de, 2022’de en çok askeri harcama yapan 15 ülke, dünya askeri harcamalarının %82’sini, yani 1.842 milyar \$’ı oluşturmuştur. 2021 ile 2022 yılları arasından ilk 15 sıralamasında bazı dikkate değer değişiklikler olmuştur. Bu değişiklikler büyük ölçüde Şubat 2022’de Ukrayna’da başlayan savaşa atfedilebilir. Buna göre Rusya, harcamalarını tahmini olarak %9,2 artırarak 2022’de dünyanın beşinci en büyük harcama yapan ülkesi konumuna yükselirken, Ukrayna ise askeri harcamalarındaki %640’lık artışın ardından (11. sırada) ilk kez ilk 15’e girmiştir. Diğer yandan ilk 15’e giren ülkelere bakıldığında en önemli değişikliklerden biri de Suudi Arabistan’ın Birleşik Krallık, Almanya ve Fransa’nın önünde en fazla harcama yapan ülkesi olarak sekizinci sıradan beşinci sıraya yükselmesi olmuştur.

Grafik 3’te görüldüğü üzere ABD 2022’de dünya askeri harcamalarının %39’unu ve Çin %13’ünü gerçekleştirerek en çok harcama yapan iki ülke olmuştur. Rusya (%3,9), Hindistan (%3,6) ve Suudi Arabistan (%3,3) ilk beşi tamamlamaktadır. Bu beş ülke, 2022 yılında toplam küresel askeri harcamaların % 63’ünü oluşturmuştur. Ayrıca, ilk 15’te yer alan altı ülke (Fransa, Almanya, Japonya, Rusya, Ukrayna ve Birleşik Krallık), 2022’de askeri yüklerini (yani askeri harcamaların gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) içindeki payı) artırmıştır.

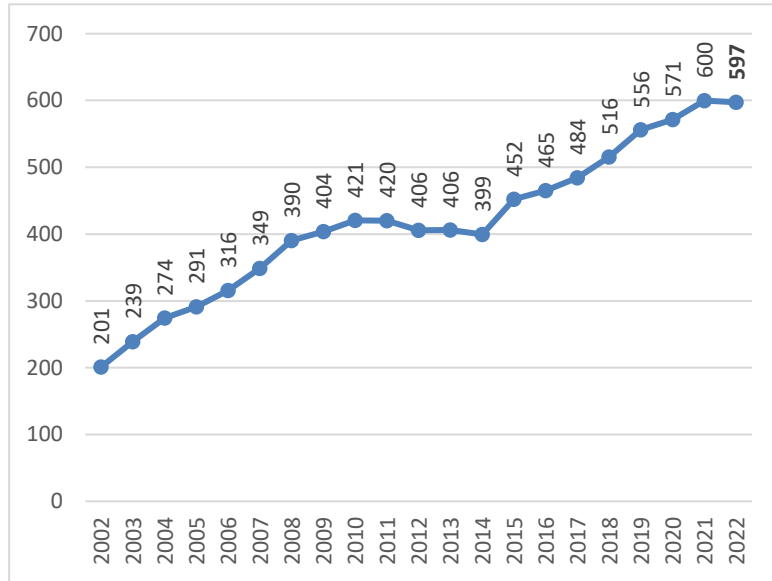
Grafik 3. 2022’de En Fazla Harcama Yapan 15 Ülkenin Dünya Askeri Harcamalarından Payı

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

Grafik 4'te, ilk 100'de yer alan şirketlerin toplam silah gelirleri gösterilmektedir. Dünyanın en büyük silah üreten ve askeri hizmet şirketlerinin toplam silah geliri 2022'de 597 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu sayı silah gelirlerinde 2021 yılına göre reel olarak %3,5'lik bir azalmayı ifade etmektedir. 2022 yılında toplam küresel silah gelirlerindeki düşüş, çoğunlukla ABD ve Rusya'daki şirketlerin silah gelirlerindeki düşüşten kaynaklanmaktadır. Diğer yandan 2022 ve 2023 yıllarında siparişlerdeki büyük birikimler ve artan silah talebi, silah gelirlerinde önümüzdeki yıllarda artış olabileceğini işaret etmektedir.

Grafik 4. SIPRI İlk 100 Listesindeki Şirketlerin Toplam Silah Geliri, (2015–2022)-(Cari Fiyatlar-Milyar \$)

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

2022 yılında Avrupa ve ABD'deki pek çok şirket hâlâ Covid-19 salgınının kalıcı etkisiyle boğuşuyordu ve bu durum artan talebi karşılamak için üretim hızını artırma çabalarını sekteye uğratmıştı. Örneğin Lockheed Martin (1. sırada), silah gelirlerinin azalmasını pandemiye bağlı devam eden tedarik zinciri kesintilerine ve iş gücü kıtlığına bağlamıştır.

Dassault Aviation Group (23. sırada), Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinden kaynaklanan hammaddelere erişimle ilgili zorluklar ve yükselen enflasyon gibi olumsuz etkilerin mevcut tedarik zinciri sorunlarını daha da kötüleştirdiğini

BİLGİ BANKASI

- Dünya'nın en büyük 100 silah üreten ve askeri hizmet şirketinin silah geliri, 2022'de reel olarak %3,5 düşüşle 597 milyar \$a ulaşmıştır.
- Rusya'nın Ukrayna'yı işgali, 2022'de silah talebinin artmasına neden olmuştur. Ancak birçok silah şirketinin üretim kapasitesini artırma çabaları, iş gücü kıtlığı, artan maliyetler ve arz nedeniyle sekteye uğramıştır.
- Merkezi ABD'de bulunan 42 ilk 100 şirketinin toplam silah geliri 2022'de %7,9 düşüşle 302 milyar \$a gerilemiştir.
- Rusya'nın toplam silah gelirleri 2022'de yüzde 12 düşüşle 20,8 milyar \$a gerilemiştir. Bu gerileme daha çok veri eksikliğinden kaynaklanmaktadır. 2022'de listeye yalnızca 2 Rus şirket girebilmiştir.
- Sıralamada yer alan Asya ve Okyanusya'daki 22 şirketin toplam silah geliri 2022'de %3,1 artışla 134 milyar \$a ulaşırken, 26 Avrupalı şirketin toplamı da %0,9 artışla 121 milyar \$a yükselmiştir.
- Ortadoğu merkezli ilk 100'de yer alan yedi şirketin silah gelirleri %11 artışla 17,9 milyar \$a yükselmiştir. Bölge bazında değerlendirildiğinde bu, silah gelirlerindeki en büyük yıllık artış yüzdesi olmuştur.

Savunma Sanayi Sektör Raporu

Dünya-Türkiye-Konya

bildirmiştir. Avrupalı ve ABD'li emsallerinin aksine, Asya ve Orta Doğu'daki birçok ilk 100 şirketin bu zorlukların üstesinden gelebildiği ve 2022'de artan talebi gelir artışına dönüştürebildiği görülmektedir.

SIRPI'nin veri setine göre her yıl olduğu gibi 2022'de de ilk 100'de en fazla varlığa sahip bölge Kuzey Amerika olmuştur. Kuzey Amerika şirketleri 304 milyar \$'lık silah geliri ile ilk 100 firmanın %51'ini oluşturmaktadır. ABD merkezli en büyük 100 şirketin toplam silah geliri 2022'de %7,9 düşmüştür; ancak ABD, listedeki 42 şirketi ve 302 milyar \$'lık toplam silah geliriyle sıralamada liderliğini sürdürmüştür. 2022'nin en büyük beş silah şirketinin tamamı ABD merkezlidir ve silah gelirleri ilk 100'deki toplam silah gelirlerinin %32'sini oluşturmaktadır. İlk beşten dördünün silah gelirlerinde düşüş kaydedilmiştir. Northrop Grumman'ın silah geliri değişmeden kalmıştır ve bu da onu dünyanın üçüncü büyük silah üreticisi haline getirmiştir. Lockheed Martin, silah gelirlerinin %8,9 düşüşle 59,4 milyar \$'a düşmesine rağmen yine zirvede yer almıştır. Düşüşün temel nedeni tedarik zinciri sorunlarıdır.

Tablo 2. 2022'de Dünya'da İlk 10 Silah Üreticisi ve Türkiye'den ilk 100'e Giren Firmalar

Sıralama	Şirket	Ülke	Silah Gelirleri (Milyon \$)		Silah Gelirlerindeki Değişim (%) / (2021-22)	Toplam Gelirin Yüzdesi Olarak Silah Gelirleri
			2022	2021		
1	Lockheed Martin Corp.	ABD	59.390	65.199	-8,9	90%
2	Raytheon Technologies	ABD	39.570	45.220	-12,5	59%
3	Northrop Grumman Corp.	ABD	32.300	32.286	0,0	88%
4	Boeing	ABD	29.300	36.111	-18,9	44%
5	General Dynamics Corp.	ABD	28.320	29.995	-5,6	72%
6	BAE Systems	İngiltere	26.900	26.887	0,0	97%
7	NORINCO	Çin	22.060	21.133	4,4	27%
8	AVIC	Çin	20.620	19.702	4,7	25%
9	CASC	Çin	19.560	18.713	4,5	44%
10	Rostec	Rusya	16.810	18.659	-9,9	55%
60	ASELSAN	Türkiye	2.020	1.997	1,2	95%
76	Baykar	Türkiye	1.420	730	94,5	95%
82	Turkish Aerospace Industries	Türkiye	1.260	1.109	13,6	81%
100	Roketsan	Türkiye	790	675	17,1	100%

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

Savunma Sanayi Sektör Raporu

Dünya-Türkiye-Konya

ROKETSAN, 2022'de 86'ncı sırada yer alırken 2023 yılında 6 basamak yükselerek 80. sırada yerini almıştır. ROKETSAN'ın 2021 yılındaki savunma sanayi geliri 814 milyon \$ iken 2022 yılındaki savunma geliri %7 artarak 873 milyon \$ olmuştur. ROKETSAN'ın 2022 yılındaki toplam gelirinin %100'ü savunma sanayinden gelmiştir.

Askeri Fabrika ve Tersane İşletme A.Ş. (ASFAT), 100. sıradan 2023 yılında listeye ilk kez giriş yapmıştır. ASFAT'ın 2021 yılındaki savunma geliri 177 milyon \$ iken 2022 yılındaki savunma geliri %149 artarak 443 milyon \$ olmuştur. ASFAT'ın 2022 yılındaki toplam gelirinin %100'ü savunma sanayinden gelmiştir.

Tablo 3. En Büyük 25 Silah İhracatçısı ve Bunların Ana Alıcıları (2018-2022)

İhracatçı Ülkeler	Küresel Silah İhracatçılarının Payı (%)		2013-2017'den 2018-2022'ye % Değişim*	Ana Alıcı ve İhracatçı Ülkelerin Toplam İhracatçısının Toplam İhracatındaki Payları (%), 2018-2022					
	2018-2022	2013-2017		Ülkeler	Birinci	Ülkeler	İkinci	Ülkeler	Üçüncü
1 ABD	40	33	14	S.Arabistan	19	Japonya	8,6	Avustralya	8,4
2 Rusya	16	22	-31	Hindistan	31	Çin	23	Mısır	9,3
3 Fransa	11	7,1	44	Hindistan	30	Katar	17	Mısır	8
4 Çin	5,2	6,3	-23	Pakistan	54	Bangladeş	12	Sırbistan	4,5
5 Almanya	4,2	6,1	-35	Mısır	18	Güney Kore	17	İsrail	9,5
6 İtalya	3,8	2,5	45	Katar	24	Mısır	23	Türkiye	12
7 Birleşik Krallık	3,2	4,7	-35	ABD	20	Katar	16	S. Arabistan	7,7
8 İspanya	2,6	2,5	-4,4	Avustralya	35	S. Arabistan	19	Belçika	12
9 Güney Kore	2,4	1,3	74	Filipinler	16	Hindistan	13	Tayland	13
10 İsrail	2,3	2,6	-15	Hindistan	37	Azerbaycan	9,1	Filipinler	8,5
11 Hollanda	1,4	2,1	-39	ABD	27	Meksika	11	Tunus	7,4
12 Türkiye	1,1	0,6	69	Katar	20	BAE	17	Umman	13
13 İsveç	0,8	0,9	-16	ABD	25	Pakistan	24	Brezilya	15
14 İsviçre	0,7	1	-34	Avustralya	21	Danimarka	14	İspanya	13
15 Avustralya	0,6	0,3	64	Kanada	35	Şili	31	ABS	13
16 Kanada	0,5	0,6	-9,4	S.Arabistan	19	BAE	22	ABD	4,9
17 Ukrayna	0,5	1,7	-70	Çin	48	S. Arabistan	13	Tayland	7,5
18 BAE	0,4	0,4	-5,8	Mısır	28	Ürdün	27	Cezayir	15
19 Polonya	0,4	0,1	168	Ukrayna	95	Nepal	1,2	Ekvador	0,6
20 Belarus	0,3	0,5	-37	Sırbistan	33	Vietnam	25	Uganda	14
21 Güney Afrika	0,3	0,3	6,7	BAE	27	ABD	21	Hindistan	15
22 Norveç	0,3	0,6	-55	ABD	27	Ukrayna	15	Litvanya	14
23 Brezilya	0,3	0,2	35	Fransa	25	Nijerya	15	Şili	12
24 Belçika	0,2	0,1	212	S. Arabistan	35	Kanada	28	Pakistan	21
25 Ürdün	0,2	0,2	14	ABD	61	Mısır	26	Ermenistan	7

*Rakamlar, iki dönem arasında ihracatçı başına toplam silah ihracatının hacmindeki değişimi göstermektedir.

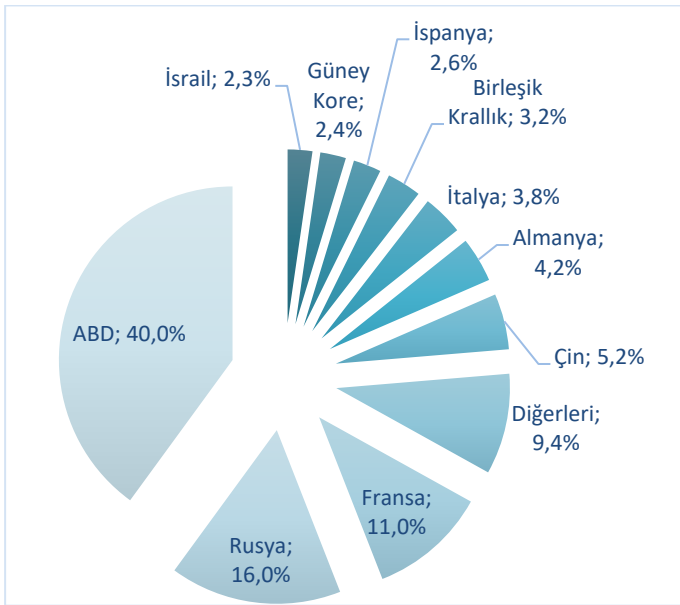
Kaynak: <https://www.sipri.org/>

SIPRI'nin raporuna göre, Avrupa devletlerinin büyük silah ithalatı 2013-2017 ve 2018-2022 yılları arasında %47 artarken, uluslararası silah transferlerinin küresel hacmi %5,1 düşmüştür. 2018-2022'deki en büyük beş silah ithalatçısı Hindistan, Suudi Arabistan, Katar, Avustralya ve Çin olarak karşımıza çıkmaktadır. En büyük beş silah ihracatçısı ABD, Rusya, Fransa, Çin ve Almanya olmuştur.

Ukrayna'daki savaşın 2018-2022'deki toplam silah transferi hacmi üzerinde yalnızca sınırlı bir etkisi olmuştur; ancak Ukrayna 2022'de büyük bir silah ithalatçısı haline gelmiştir.

Grafik 5'de görüldüğü üzere, en büyük beş silah ihracatçısı olan ABD, Rusya, Fransa, Çin ve Almanya tüm silah ihracatının %76'sını gerçekleştirmektedir. En büyük 25 silah ihracatçısı, 2018-2022 döneminde dünya silah ihracatının %98'ini oluşturmuştur. ABD'nin silah ihracatı ise 2013-2017 ile 2018-2022 yılları arasında %14 artmıştır ve toplam küresel silah ihracatındaki payı %33'ten %40'a yükselmiştir.

Grafik 5. En Büyük 10 İhracatçının Büyük Silah İhracatındaki Küresel Payı (2018-2022)

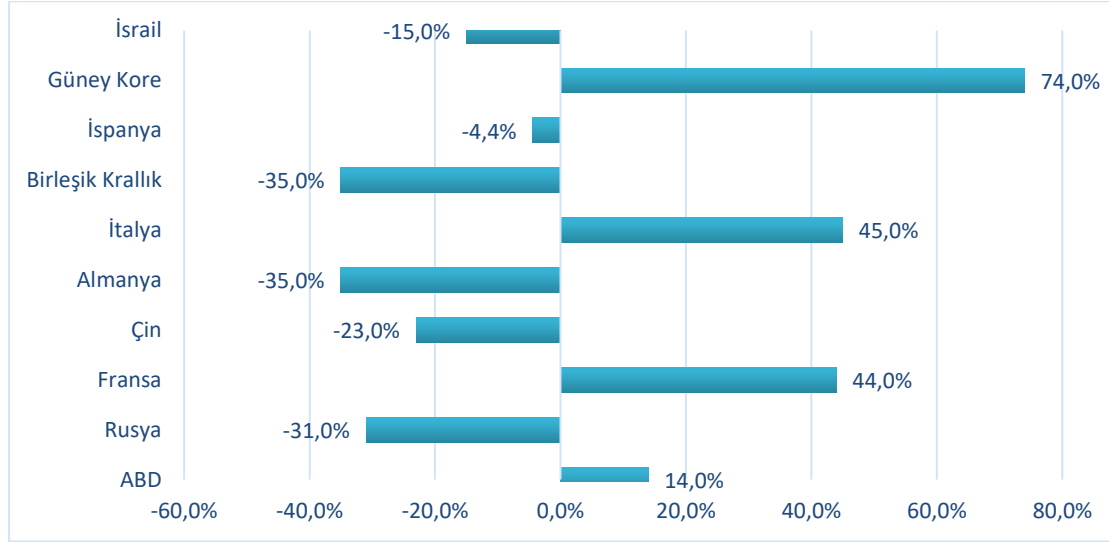
Kaynak: <https://www.sipri.org/>

BİLGİ BANKASI

- 2018-2022'de büyük silahların uluslararası transfer hacmi 2013-2017'ye göre %5,1 daha düşük, 2008-12'ye göre ise %4,8 daha yüksekti.
- **2018-2022'de en büyük beş silah ihracatçısı ABD, Rusya, Fransa, Çin ve Almanya olmuştur. Bununla birlikte, 2018-2022'de dünya silah ihracatının %76'sını gerçekleştirmişlerdir.**
- ABD silah ihracatı 2018-2022'de küresel toplamın %40'ını oluşturmuştur ve bu oran 2013-2017'ye göre %14 daha yüksektir.
- **Fransa'nın silah ihracatı 2013-2017 ile 2018-2022 yılları arasında %44 artarken, Rusya'nın (%-31), Çin'in (%-23) ve Almanya'nın (%-35) ihracatı azalmıştır.**
- 2018-2022'de en büyük beş silah ithalatçısı olan Hindistan, Suudi Arabistan, Katar, Avustralya ve Çin, birlikte dünya silah ithalatının %36'sını almıştır.
- **2018-2022 döneminde küresel silah ithalatının %41'ini ana alıcı bölge olan Asya ve Okyanusya oluşturmuştur. Ardından %31 ile Orta Doğu, %16 ile Avrupa, %5,8 ile Amerika ve %5 ile Afrika gelmiştir.**
- 2018-2022'de Ukrayna önemli bir silah ithalatçısı haline gelmiştir. O dönemde dünyanın en büyük 14., 2022'de ise 3. büyük silah ithalatçısı olmuştur.

Grafik 6' da görüldüğü üzere ABD, Fransa, İtalya ve Güney Kore'nin silah ihracatı 2013-2017 ile 2018-2022 yılları arasında artarken Rusya, Çin, Birleşik Krallık, İspanya, İsrail ve Almanya'nın silah ihracatı düşmüştür.

Grafik 6. 2018-22'de En Büyük 10 İhracatçının 2013-17'den Bu Yana Büyük Silah İhracatı Hacmindeki Değişimi

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

SIPRI verilerine göre, 2018-2022 döneminde 167 ülke büyük silah ithalatçısıdır. **Tablo 4'**e göre en büyük silah ithalatçısı ülkelerden olan Hindistan, Suudi Arabistan, Katar, Avustralya ve Çin bu dönemde toplam küresel silah ithalatının %36'sına hakimdir. Asya ve Okyanusya'daki devletler 2018-2022'de tüm silah ithalatının %41'ini oluştururken bunu %31 ile Orta Doğu, %16 ile Avrupa, %5,8 ile Amerika ve %5 ile Afrika takip etmektedir.

NATO ülkeleri bölgede kötüleşen güvenlik ortamına tepki olarak, Avrupa'daki silah ithalatlarını 2013-2017 ve 2018-2022 yılları arasında %65 oranında artırmıştır. ABD, 2018-2022'de Avrupalı NATO devletlerinin ve bizzat NATO'nun yaptığı toplam silah ithalatının %65'ni oluşturmuştur. Sonraki en büyük tedarikçiler ise %8,6 ile Fransa ve %4,9 ile Güney Kore olmuştur.

Türkiye'nin durumuna bakıldığında ise; Türkiye, 2013-2017'de 7. en büyük ABD silah alıcısıyken, 2018-2022'de 27. en büyük ABD silahı alıcısı olmuştur. Raporu göre; Türkiye, çoğu savaş gemisi türünü üretebiliyor ancak 2023-2027'de teslim edilmek üzere Almanya'dan sipariş edilen altı denizaltı ve 2023'te teslim edilmek üzere İspanya'dan sipariş edilen bir amfibi hücum gemisi bulunmaktadır.

1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Savunma Sanayi Sektör Raporu

Dünya-Türkiye-Konya

Tablo 4. Büyük Silahların En Büyük 40 İthalatçısı ve Ana Tedarikçileri (2018-2022)

İthalatçı Ülkeler	Küresel Silah İhracatçılarının Payı (%)		2013-2017'den 2018-2022'ye % Değişim*	Ana Tedarikçiler ve İthalatçının Toplam, İthalatındaki Payları (%) (2018-2022)					
	2018-2022	2013-2017		Ülkeler	Birinci	Ülkeler	İkinci	Ülkeler	Üçüncü
1 Hindistan	11	12	-11	Rusya	45	Fransa	29	ABD	11
2 S. Arabistan	9,6	10	-8,7	ABD	78	Fransa	6,4	İspanya	4,9
3 Katar	6,4	1,5	311	ABD	42	Fransa	29	İtalya	14
4 Avustralya	4,7	3,6	23	ABD	73	İspanya	19	İsviçre	3
5 Çin	4,6	4,2	4,1	Rusya	83	Fransa	8,1	Ukrayna	5,6
6 Mısır	4,5	4,5	-5,3	Rusya	34	İtalya	19	Fransa	19
7 G. Kore	3,7	2,2	61	ABD	71	Almanya	19	Fransa	7,9
8 Pakistan	3,7	3	14	Çin	77	İsveç	5,1	Rusya	3,6
9 Japonya	3,5	1,2	171	ABD	97	B. Krallık	1,9	İsveç	0,3
10 ABD	2,7	2	31	B. Krallık	24	Hollanda	13	Fransa	11
11 BAE	2,7	4,1	-38	ABD	66	Türkiye	7,4	Rusya	5,4
12 Kuveyt	2,4	0,9	146	ABD	78	İtalya	10	Fransa	9
13 B. Krallık	2,3	1,7	31	ABD	81	G. Kore	13	İsrail	2,8
14 Ukrayna	2	<0,05	8.631	ABD	34	Poland	17	Almanya	11
15 Norveç	2	0,5	285	ABD	86	G. Kore	8,2	İtalya	3,5
16 İsrail	1,9	1,8	2,9	ABD	79	Almanya	20	İtalya	0,2
17 Hollanda	1,9	0,4	307	ABD	95	Almanya	3,9	Finlanda	0,6
18 Cezayir	1,8	4,1	-58	Rusya	73	Almanya	10	Fransa	5,2
19 Türkiye	1,3	2,4	-49	İtalya	35	İspanya	20	Rusya	19
20 Singapur	1,3	1,4	-14	Fransa	52	ABD	26	B. Krallık	7,6
21 Tayland	1	0,9	-1,1	G. Kore	33	China	14	ABD	10
22 Brazil	0,9	0,6	48	Fransa	39	B. Krallık	14	İsveç	13
23 Filipinler	0,9	0,5	64	G. Kore	42	İsrail	22	ABD	15
24 Endonezya	0,9	2,7	-69	G. Kore	32	ABD	26	Fransa	12
25 Bangladeş	0,9	1,6	-48	Çin	74	B. Krallık	5,8	Türkiye	4,5
26 Polonya	0,9	0,5	64	ABD	56	G. Kore	17	Almanya	6,5
27 Vietnam	0,8	2,8	-72	Rusya	55	İsrail	16	Belarus	10
28 İtalya	0,8	1,3	-4,1	ABD	92	İsrail	4,4	Fransa	2
29 Fas	0,8	1,1	-30	ABD	76	Fransa	15	Çin	6,8
30 Myanmar	0,8	0,8	-3	Rusya	42	Çin	29	Hindistan	14
31 NATO**	0,7	<0,05	2700	Fransa	66	ABD	18	B. Krallık	15
32 Afganistan	0,7	0,8	-11	ABD	96	Brezilya	2,6	Belarus	1,4
33 Kanada	0,7	1,1	-3,6	ABD	32	Avustralya	27	İspanya	15
34 Yunanistan	0,7	0,9	-26	Fransa	48	ABD	29	B. Krallık	12
35 Kazakistan	0,6	0,8	-22	Rusya	94	Çin	2,6	G. Afrika	1,8
36 Belarus	0,6	0,3	55	Rusya	100	Çin	0,1	-	-
37 Sırbistan	0,5	0,1	743	Çin	43	Rusya	31	Belarus	20
38 Şili	0,5	0,3	56	B. Krallık	38	Avustralya	36	ABD	10
39 Ürdün	0,5	0,8	-39	ABD	40	BAE	20	Rusya	17
40 Bahreyn	0,5	0,1	380	ABD	83	B. Krallık	7	İtalya	4,1

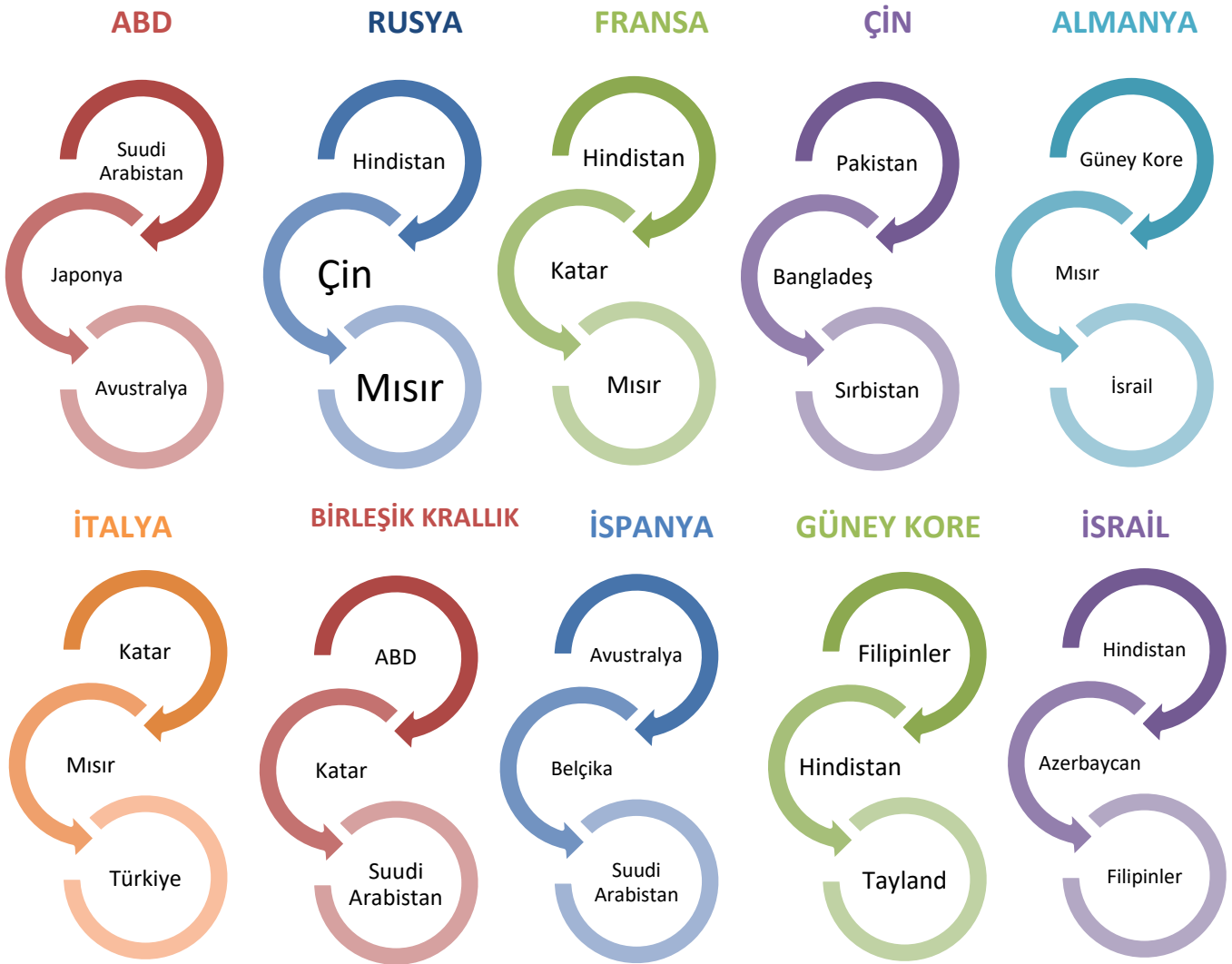
* Rakamlar, iki dönem arasında ithalatçı başına toplam silah ithalatının hacmindeki değişimi gösteriyor.

** Veriler, NATO üyesi devletlerin toplam ithalatına değil, örgütün kendi ithalatına ilişkindir.

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

Şekil 1'de dünyada on büyük silah ihracatçısı ve bunların ilk üç alıcısı gösterilmektedir. Buna göre Suudi Arabistan; ABD, Birleşik Krallık, İspanya, Hindistan; Rusya, Fransa, Güney Kore ve İsrail'in alıcısı konumundadır. Türkiye ise ilk 10 büyük silah ihracatçısından olan İtalya'nın ilk üç alıcısı arasında bulunmaktadır.

Şekil 1. Başlıca 10 Büyük Silah İhracatçısı ve Bunların İlk 3 Alıcısı (2018-2022)

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

SIPRI'nin Silah Transferleri Veritabanı'na göre 2021-2022 dönemine ilişkin silah ihracatı **Tablo 5**'te gösterildiği gibidir. Buna göre uçak ihracatı 2022 yılında bir önceki yıla göre %10,1 oranında artış kaydederek 14,8 milyar \$; hava savunma sistemleri ihracatı %98 artışla 1,3 milyar \$ ve toplam silah ihracatı %19,3 oranında artarak 31,9 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 5. SIPRI Silah İhracatı Verileri (2021-2022) (Milyon \$)

	2021	2022	Toplam		2021	2022	Toplam
Uçak	13.480	14.851	28.331	Deniz Silahları	180	257	437
Hava Savunma Sistemleri	704	1.394	2.098	Diğer	249	232	481
Zırhlı Araçlar	2.651	3.299	5.950	Uydular	10	10	20
Ağır Silahlar	295	650	945	Algılayıcılar-Sensörler	940	1.372	2.312
Motorlar	1.646	1.490	3.136	Gemiler	3.831	3.863	7.695
Füzeler	2.806	4.565	7.371	Toplam	26.792	31.983	58.775

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

SIPRI'nin Silah Transferleri Veritabanı'na göre 2021-2022 dönemine ilişkin silah ithalatı Tablo 6'da gösterildiği gibidir. Buna göre zırhlı araçlar 2022 yılında bir önceki yıla göre %24,4; füzeler %62,6; algılayıcı-sensörler %45,9 oranında artış göstermiştir. Toplam ithalat ise %19,3 oranında artarak 2022'de 58,7 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6. SIPRI Silah İthalatı Verileri (2021-2022) (Milyon \$)

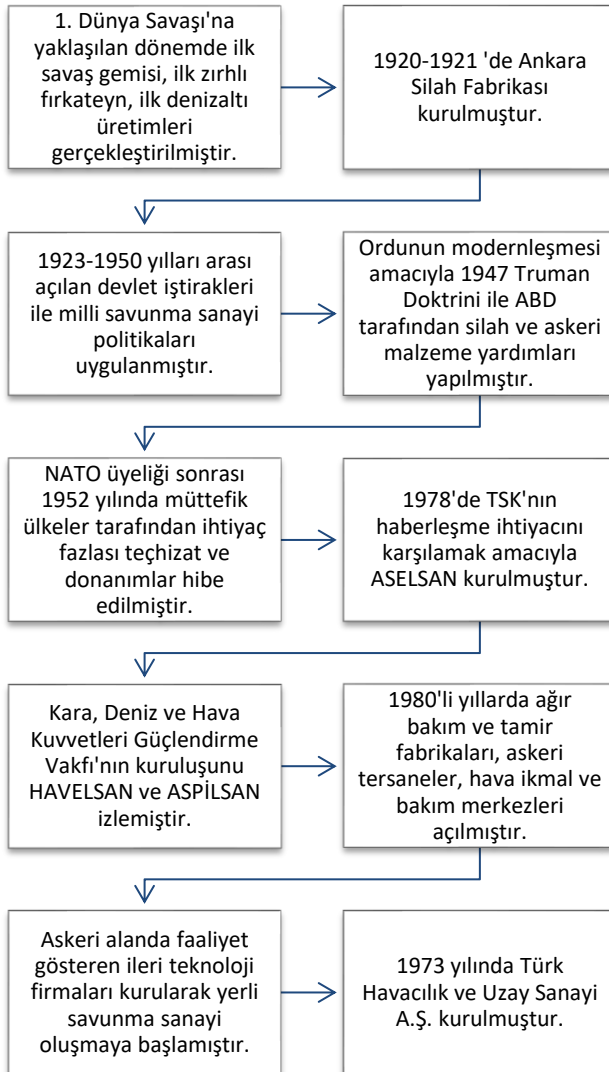
Silah İthalatı (2021-2022) (Milyon \$)							
	2021	2022	Toplam		2021	2022	Toplam
Uçak	13.480	14.851	28.331	Deniz Silahları	180	257	437
Hava Savunma Sistemleri	704	1.394	2.098	Diğer	249	232	481
Zırhlı Araçlar	2.651	3.299	5.950	Uydular	10	10	20
Ağır Silahlar	295	650	945	Algılayıcılar-Sensörler	940	1.372	2.312
Motorlar	1.646	1.490	3.136	Gemiler	3.831	3.863	7.695
Füzeler	2.806	4.565	7.371	Toplam	26.792	31.983	58.775

Kaynak: <https://www.sipri.org/>

3. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SAVUNMA SANAYİ

Türkiye'nin coğrafi konumu ve etkileşimde bulunduğu bölgeler itibarıyla, tarihin belirli dönemlerinde çatışmalar yaşamış ve savaşlara şahitlik etmiştir. Dünya genelinde gözlenen olaylarla birlikte, Türkiye'nin sahip olduğu özel jeopolitik konumunda yoğunluklu çatışma tehdidinin azalmaksızın devam edeceğini göstermektedir. Bu sebeple benzer ülkeler gibi Türkiye'nin de savunma ihtiyacı bir sürekliliği işaret etmektedir.

Ülkemizde savunma sanayinin kısa tarihçesine baktığımızda:

BİLGİ BANKASI

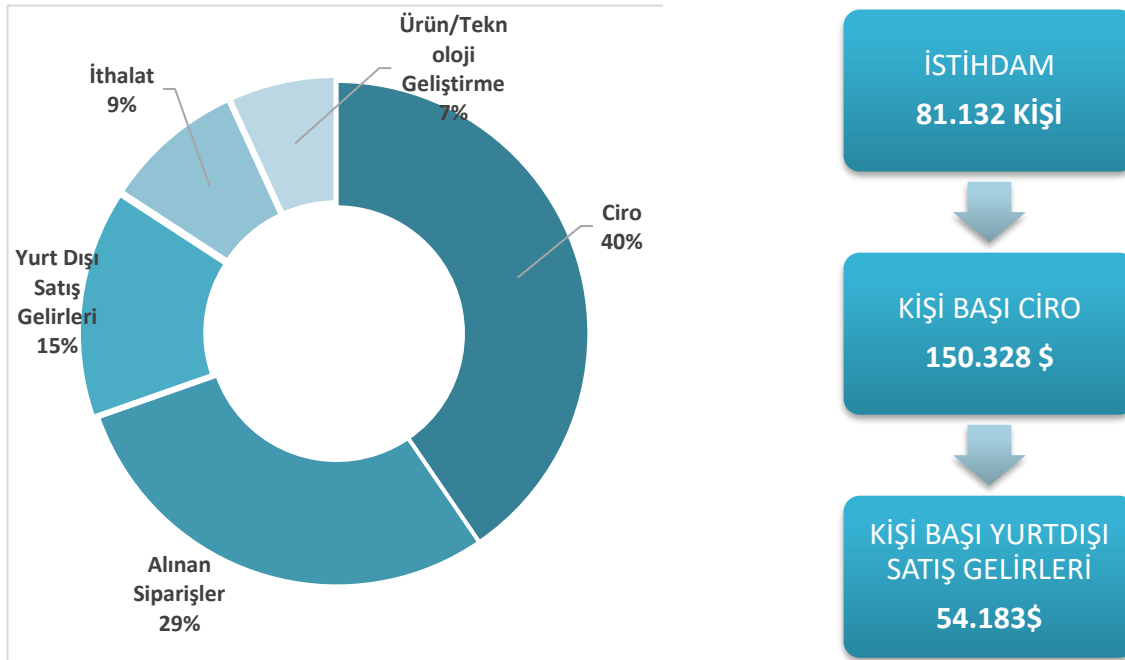
- Savunma sanayinde diğer sanayi dallarından olan alıcı çeşitliliği yoktur. Piyasada tek alıcı devlettir.
- **Savunma sanayi ürünleri gelişmiş teknoloji gerektirir. Şirketler arası rekabet, fiyat vb. faktörlerden çok teknolojik düzeye dayanmaktadır.**
- Savunma sanayinin teknoloji yoğun bir üretim sistemi gerektirmesi beraberinde nitelikli iş gücü istihdamını getirmektedir.
- **Ürünlerde yüksek kalite standartları aranması ve yeni bir sistem geliştirip üretmenin uzun yıllar alması ve büyük yatırımlar yapılması nedeniyle sektörde az sayıda fakat büyük şirketler yer almaktadır.**
- Uluslararası ticarete savunma sanayi ürünlerinin kar oranları diğer ürünlere göre daha yüksektir. Aynı zamanda savunma sanayi kolunda yapılan ihracat diğer mallara oranla daha yüksek döviz girdisi sağlamaktadır.
- **Savunma, yüksek düzeyde yatırım ve yüksek sermaye gerektiren bir alandır. Ar-Ge faaliyetlerine dayalı karmaşık yapıda, özel nitelikli ve pahalı tesis, teçhizat ve donanım kullanımı nedeniyle büyük yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Bu sebepten üretim maliyetleri yüksektir.**
- Savunma sanayinde nükleer, uzay ve havacılık, bilişim ve elektronik sektörlerinde yoğunlaşan Ar-Ge harcamaları diğer sektörlerle oranla çok yüksektir.

Savunma sanayi, ülkelerin askeri gücünü korumak ve saldırılara karşı hazırlıklı olmak için silah sistemleri ve teçhizatları üreten, geliştiren ve diğer sektörlerle iş birliği içinde çalışan tesis ve firmalardır. Savunma sanayisine atfedilen bu önem; tedarik kapsamının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, temel ihtiyaçlarımızdan olan güvenlik ihtiyacını karşılayabilmek için devletlerin üretim kanallarına yoğunlaşması ve gelirleri artırma eğilimi dikkat çekmektedir.

Savunma ve Havacılık Sanayi İmalatçılar Derneği (SASAD) tarafından her yıl hazırlanan Performans Raporu ülkemizde savunma sanayii sektörünün genel durumunu gösteren önemli bir çalışmadır. Bu çalışmanın 2022 yılı verilerini özetleme, ülkemizde savunma sanayiinin gidişatını görmek açısından katkı sağlayacaktır. Buna göre:

Grafik 7'de görüldüğü üzere sektör performans verilerine göre ciro, yurt dışı satış gelirleri (YDSG), ithalat, ürün ve teknoloji geliştirme harcamaları, istihdam ve alınan yeni siparişlerde olumlu yönde gelişme olmuştur.

Grafik 7. Savunma Sanayi 2022 Yılı Genel Performansı

Kaynak: SASAD

Grafik 8 ve **Grafik 9'**da görüleceği üzere; Türk savunma ve havacılık sektörü verilerine bakıldığında, cironun 2021 yılına göre %20,05'lik bir artışla 2022'de 12,1 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Alt sektörler incelendiğinde 2022, önceki yıllardan farklı olarak en yüksek pay sivil havacılık alt sektörüne, ikinci sırada askeri havacılık alt sektörüne ait olduğu görülmektedir. Geçtiğimiz yıllarda cirodaki en yüksek paya sahip alt sektör olan kara platformu, %15,42'lik ciroyuyla üçüncü sırada yer almıştır. Yurt içi satışlar gelirindeki büyümenin yanı sıra, yurt

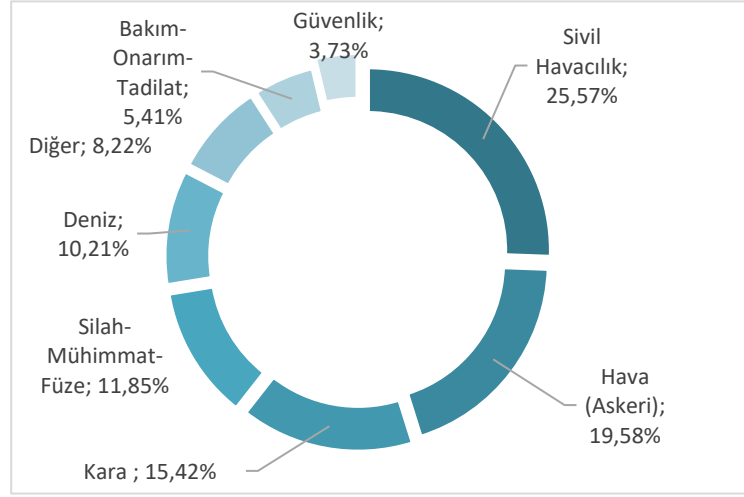
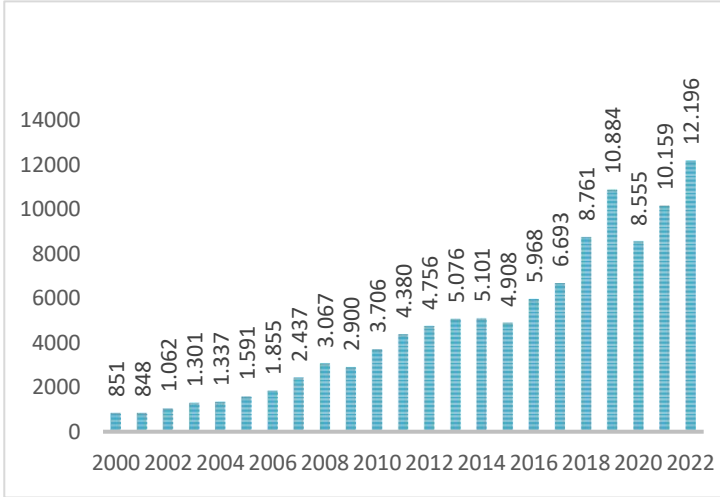
1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Savunma Sanayi Sektör Raporu Dünya-Türkiye-Konya

dışı satışlar gelirinde de %36,3'lük bir artış yaşanmıştır. Bu artış Türk savunma sanayinin yurtdışında da büyük bir ilerleme kaydettiğini göstermektedir.

Grafik 8. Savunma Sanayi Toplam Ciro Rakamları (Milyon \$)

Grafik 9. Savunma Sanayi Cironun Alt Sektörlere Dağılımı (2022)

Kaynak: SASAD

Tablo 7'de Türk savunma sanayi sektörünün ciro rakamlarını ve yıllık değişim yüzdeleri gösterilmektedir. Ciro rakamlarına bakıldığında yıllara göre dalgalanmalar görülse de genel anlamda artış yönünde bir seyir izlemektedir. Sektörün 2022 yılında elde ettiği satış tutarı 12,1 milyar \$ olurken, GSYH içindeki payı %1,34'lük artış göstermiştir. Bu artış oranı dünya savunma sanayi performansı ile karşılaştırıldığında olumlu olarak değerlendirilmektedir.

2022'de yurtdışı satış gelirleri incelendiğinde 2021'e göre %36,3 oranında bir artış yaşanarak 4.396 milyon \$ seviyesine ulaşılmıştır. Firmalar açısından bir değerlendirme yapıldığında büyük işletmelerin toplam yurtdışı satış gelirinin %77'sini karşılayarak 3.402 milyon \$, KOBİ'lerin ise %23'ünü karşılayarak 994 milyon \$ ciro sağladığı görülmektedir.

Diğer yandan 2022'de bir önceki yıla göre yurt dışı satışlara bölgesel olarak bakıldığında:

- Amerika'ya %47'lik artışla 796 milyon \$,
- Avrupa'ya %84'lük artışla 663 milyon \$,
- Orta Doğu, Asya, Afrika ve Güney Amerika'ya %28'lik artışla 2.937 milyon \$'lık satış yapılmıştır.

1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

Savunma Sanayi Sektör Raporu

Dünya-Türkiye-Konya

Tablo 7. Savunma Sanayi Toplam Ciro Tutarı, Yıllık Değişim ve GSYH İçindeki Payı (Milyon \$), (2000-2022)

Yıllar	Toplam Ciro (Milyon \$)	Yıllık Değişim (%)	Savunma ve Havacılık Sektör Cirosunun GSYH İçindeki Payı (%)
2000	851.852.000	-	0,32%
2001	848.897.075	-0,35	0,43%
2002	1.062.375.000	25,15	0,46%
2003	1.301.000.329	22,46	0,43%
2004	1.337.120.000	2,78	0,34%
2005	1.591.162.692	19,00	0,33%
2006	1.855.291.882	16,60	0,35%
2007	2.437.625.437	31,39	0,38%
2008	3.067.336.444	25,83	0,42%
2009	2.900.147.387	-5,45	0,47%
2010	3.706.740.570	27,81	0,51%
2011	4.380.884.736	18,19	0,57%
2012	4.756.380.652	8,57	0,60%
2013	5.076.000.000	6,72	0,62%
2014	5.101.000.000	0,49	0,64%
2015	4.908.000.000	-3,78	0,68%
2016	5.968.000.000	21,60	0,70%
2017	6.693.000.000	12,15	0,79%
2018	8.761.000.000	30,90	1,12%
2019	10.884.081.347	24,23	1,43%
2020	8.555.799.282	-21,39	1,18%
2021	10.159.297.769	18,74	1,24%
2022	12.196.447.159	20,05	1,34%

Kaynak: SASAD, (2019-2022 Yılı Performans Raporu)

Grafik 10' da görüldüğü üzere, 2022 yılında alınan sipariş tutarları 2021 yılına göre %2,58 oranında artarak 8.797 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Yurtdışı alınan siparişlerde 2022 yılında bir önceki yıla kıyasla ciddi bir artış gözlenmektedir. Buna göre Avrupa'nın siparişlerinde ciddi bir artış olurken, ABD'nin siparişlerinde ise önemli bir azalma yaşanmıştır. Diğer ülkelerin siparişlerinde ise artış gözlenmektedir.

BİLGİ BANKASI

Alınan Siparişler 2022 (Milyon \$)

- 2021 yılında sektördeki firmaların aldığı sipariş tutarı 8.576 milyon \$'dır.
- Siparişlerin en fazla alındığı teknoloji segmenti Askeri Havacılık ve Silah-Mühimmat, Füzeler'dir. Onu Kara Platformları takip etmektedir.

Silah Mühimmat Füzeler (2.281)

Hava (Askeri) (2.234)

Kara (1.784)

Sivil Havacılık (1.142)

Deniz (557)

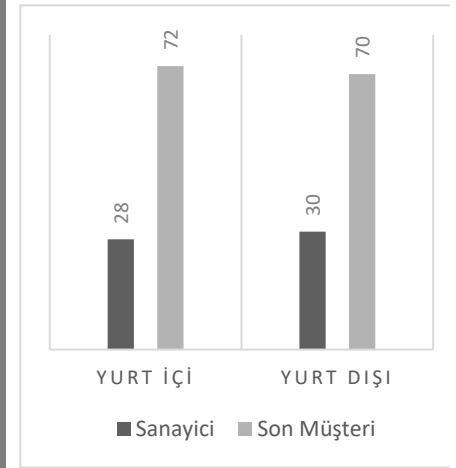
Askeri Bakım Onarım Tadilat

(422)

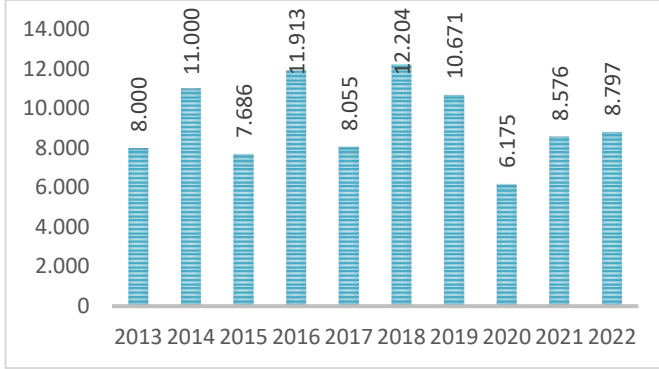
Diğer (300)

- 2021 yılına göre kıyaslama yapıldığında yurtdışı satışlarda artış olmuş ve sanayiciden alınan sipariş oranında azalma gerçekleşmiştir. Buna karşın son müşteriden alınan sipariş oranında artış yaşanmıştır.

Grafik 10. Alınan Siparişler Müşteri Dağılımı (%)

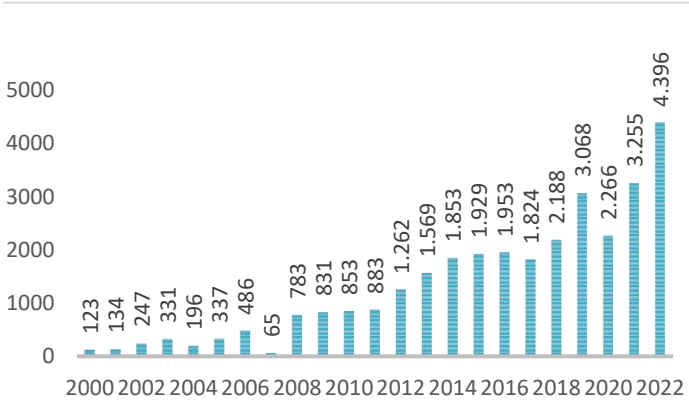

Grafik 11. Savunma Sanayi Alınan Sipariş Tutarları (Milyon \$)

Yandaki grafikte 2013-2022 yılları arasında savunma sanayi sektöründe alınan siparişlerin tutarları gösterilmiştir. 2019-2022 döneminde alınan siparişlerin ciroya oranla düşüş kaydetmiştir. Bu açıdan SASAD 2020 yılı Performans Raporuna göre; sektörel açıdan dış siparişlere ve siber güvenlik, otomasyon, tıbbi cihazlar gibi yan sektörlerle odaklanmanın önemine vurgu yapılmıştır.

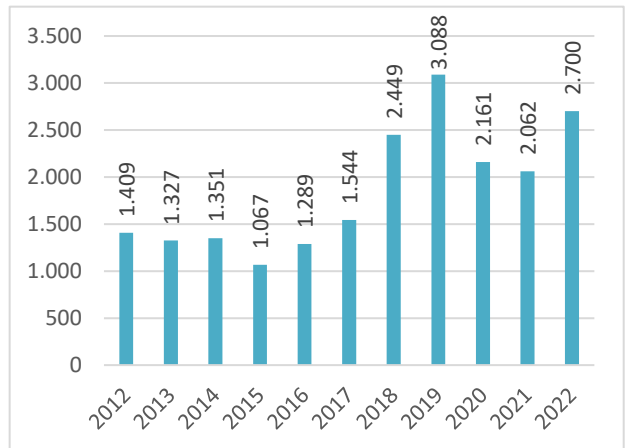
Grafik 12. 2000-2022 Yılları Arasındaki Savunma Sanayi İhracat Ciroları (Milyon \$)

2000-2022 arası savunma sanayi cirolarına bakıldığında 2001, 2009, 2015 ve 2020 senelerinde bir önceki yıla göre azalış gerçekleşmektedir. Son 21 yılda bu dört yıl haricinde kalan yıllarda ise ciro tutarlarında artış yaşanmıştır. 2021 yılında %0,35 ve 2009 yılında %5,45 oranında yaşanan düşüşe ekonomik krizin sebep olduğu aşıkardır. 2015 yılında yaşanan %3,78'lik düşüşün nedeni, iç pazarda yeterli genişlemenin yaşanmamasıdır. 2020'de ise %21,35 oranında yaşanan ciddi düşüşün sebebi Covid-19'un sektöre olumsuz etkisidir.

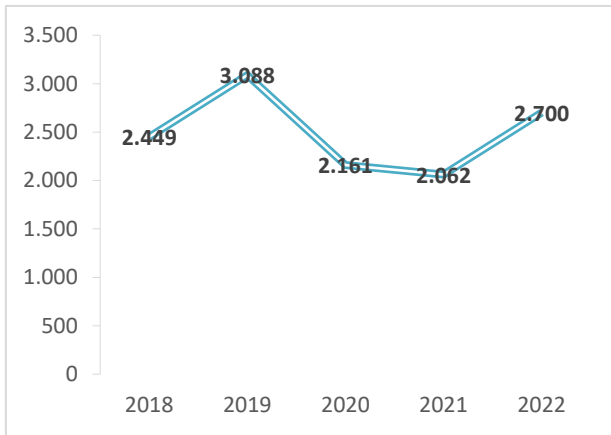
Grafik 13. 2012-2022 Yılları Arasında Savunma Sanayi İthalat Ciroosu (Milyon \$)

Sektörün 2012-2022 arasında gerçekleştirdiği ithalat ciro rakamları **Grafik 13**'de gösterildiği gibidir. İthalat ciro rakamları yıllar içinde dalgalı bir seyir izlemiştir. 2022 yılında sektörün ithalatı bir önceki yıla göre %30,9 bir artış ile 2.700 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. İhracat ciro rakamlarında olduğu gibi ithalat ciro rakamlarında da 2019-2021 yılları arasında önemli düşüşler olmuştur. İhracata göre ithalat verilerindeki düşüşün sebepleri ise; gizli ambargolar, salgın hastalık sebebiyle tedarik zincirinde yaşanan aksaklıklar, stok yaratma olarak sıralanabilir. Buna karşın ithalata bağlı dışa bağımlılığı azaltabilmek için sektöre yönelik yerleşime çabaları hız kazanmıştır.

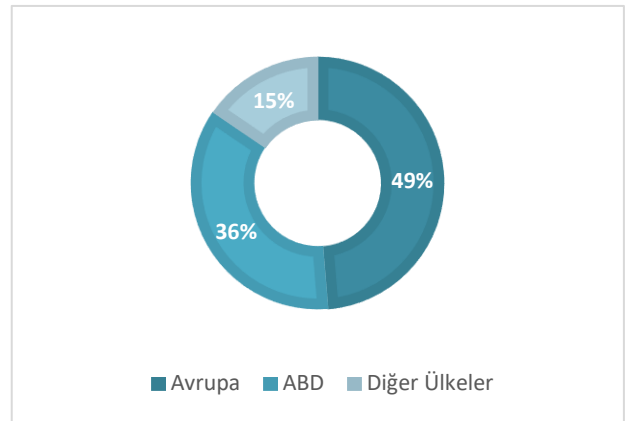

2021 yılında 2.062 milyon \$ olarak gerçekleşen ithalat, 2022 yılında %30,95'lik bir artıma ile 2.700 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Savunma sanayi ithalatında ülkelerin paylarına bakıldığında ilk sırada %49 (1.3 milyar \$) gibi büyük bir payla Avrupa'nın başı çektiği görülmektedir. Onu %36 (967 milyon \$) ile ABD ve %15 (418 milyon \$) ile diğer ülkeler takip etmektedir. **Grafik 15**'te ise savunma sanayi ithalatında bölge payları görülmektedir.

Grafik 14. Yıllara Göre Savunma Sanayi İthalatı (Milyon \$)

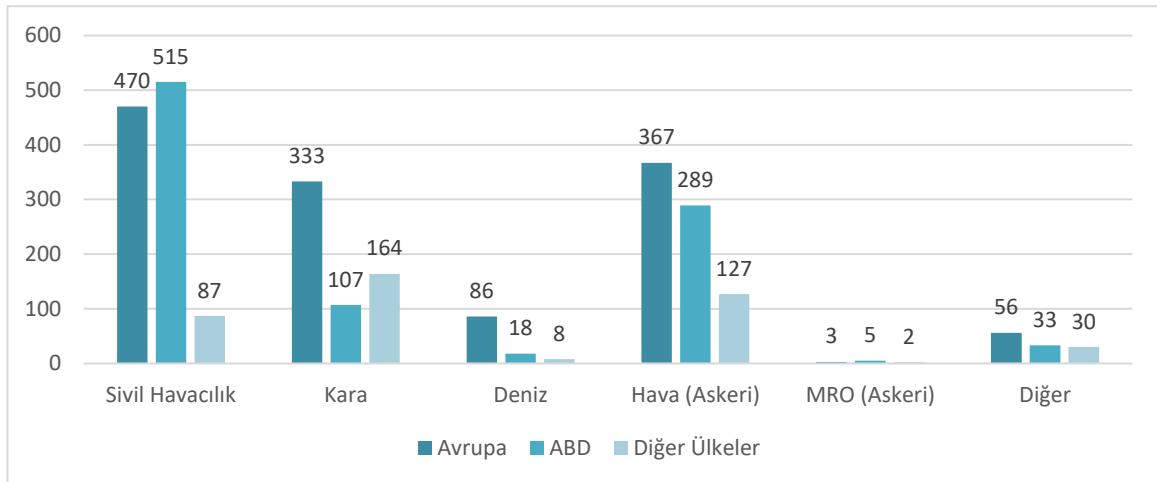
Grafik 15. Savunma Sanayi İthalatı Bölge Payları 2022 (Milyon \$)

Kaynak: SASAD

İthalatta sektörel kırılım ise **Grafik 16**'da görüldüğü gibidir. Buna göre sivil havacılık sektörü ilk sırada yer alırken; hava (askeri) ikinci sırada yer almıştır.

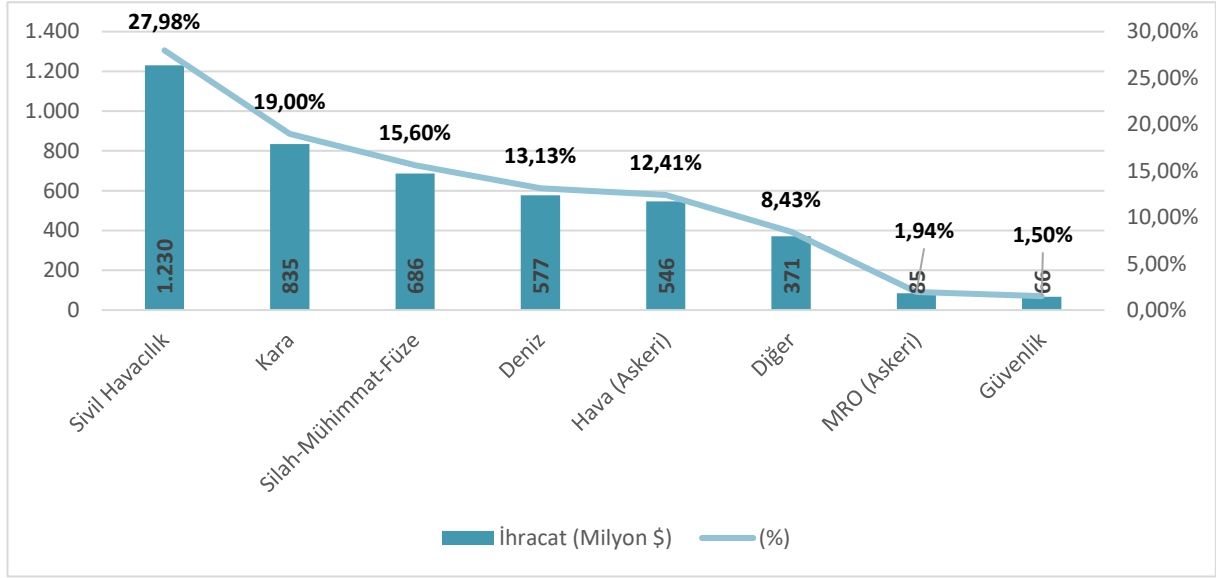
Grafik 16. İthalatta Sektörel Kırılım 2022 (Milyon \$)

Kaynak: SASAD

SASAD Raporuna göre 2022 verilerine göre yurt dışı toplam satış gelirleri %36,32'lik artış ile 4.396 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Alt sektörler incelendiğinde ise sivil havacılık sektörü, ihracattaki payıyla ilk sırada yer almaktadır. Onu kara platformları ve silah-mühimmat-füze alt sektörleri izlemektedir.

Grafik 17. Savunma Sanayi İhracatı (Milyon \$) ve Sektörel Kırılım (%)

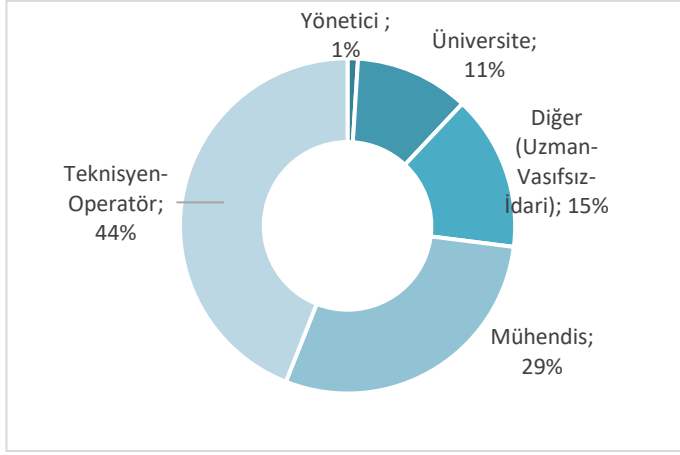

Kaynak: SASAD

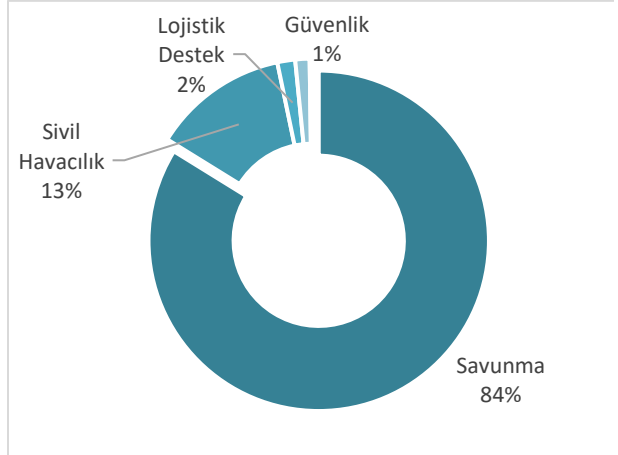
Savunma sanayi sektöründe 2022 yılında istihdam edilen personel sayısı 81.132 kişi olmuştur. Personel istihdamı sektörde yıllara göre artış göstermiştir. 2012'de 33.491 (toplam istihdamın %0,1'i) olan toplam çalışan sayısı, 2022'de 81.132 kişiye (Toplam istihdamın %0,3'ü) yükselmiştir. **Grafik 18'**e bakıldığında sektörde çalışanların %1'i yönetici, %11'i üniversite mezunu, %15'i diğer (uzman-vasıfsız-idari personel), %29'u mühendis ve %44'ü teknisyen-operatör kadrosunda istihdam edilmektedir. Diğer yandan istihdam edilenlerin %50'si üretim kısmında, %27'si idari ve destek personeli olarak, %25'i ürün-teknoloji geliştirme kısmında ve son olarak %1'i ise yönetici pozisyonunda çalışmaktadır.

Grafik 19'da da görüleceği üzere sektörde istihdam edilen personel; savunma, sivil havacılık, lojistik destek, güvenlik, uzay alanlarında çalışmaktadır. 2022'de sektör istihdamının personel dağılımına bakıldığında savunma alanında çalışanlar %83,81 ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu %12,91 ile sivil havacılık sektörü izlemektedir.

Grafik 18. Savunma Sanayinde Kadroya Göre İstihdam Verileri (2022)

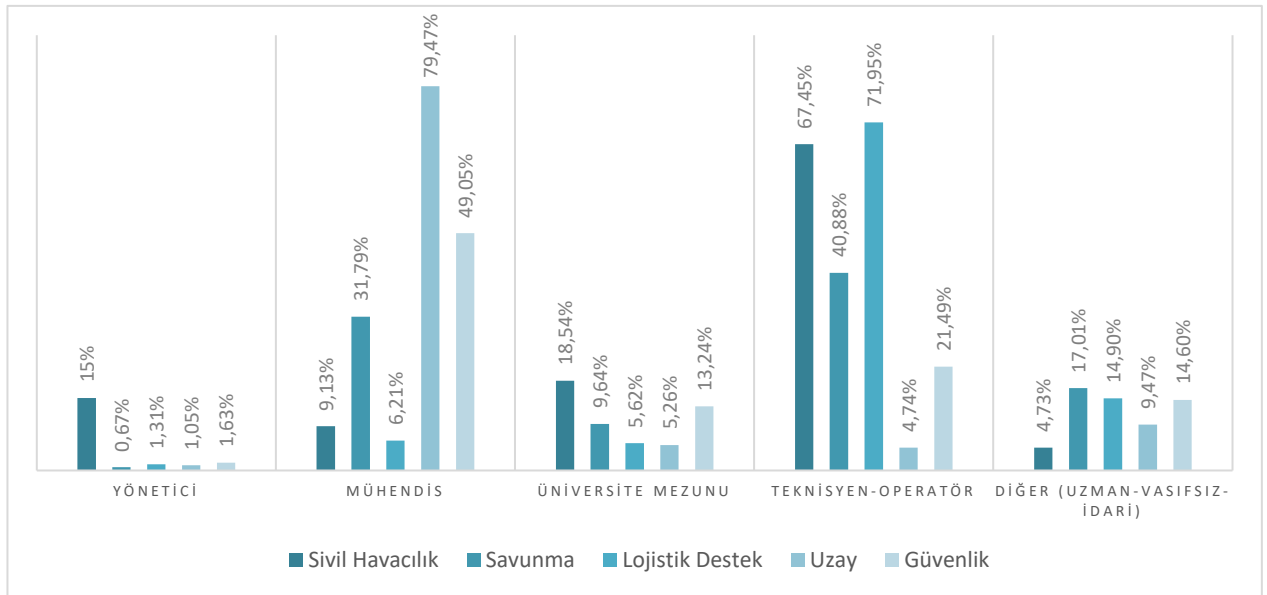
Grafik 19. Savunma Sanayinde Sektöre Göre İstihdam Verileri

Kaynak: SASAD

Grafik 20'de istihdamın sektöre ve kadroya göre dağılımı gösterilmektedir. Buna göre sektör istihdamının yoğun olarak savunma alanında faaliyet gösterdiği gözlemlenmektedir. Grafik 18 ve Grafik 19'un detaylandırıldığı Grafik 20 sektörün istihdamını daha detaylı görmek açısından yol göstericidir.

Grafik 20. 2022'de Savunma Sanayinde İstihdam Edilenlerin Sektöre ve Kadroya Göre Dağılımı (%)

Kaynak: SASAD

SASAD 2022 Performans Raporu'na göre ülkemizin savunma sanayi alanındaki sektörel büyüklüğü 12,1 milyar \$'dır. Bu büyüklük içerisinde %49,78 ile Ankara birinci, %16,17 ile İstanbul ikinci ve %3,09 ile İzmir üçüncü sırada yer almaktadır. İşletme sayısı ve personel istihdamı açısından bakıldığında da sıralama aynı şekildedir.

Tablo 8. 3 Büyük İl Verisi

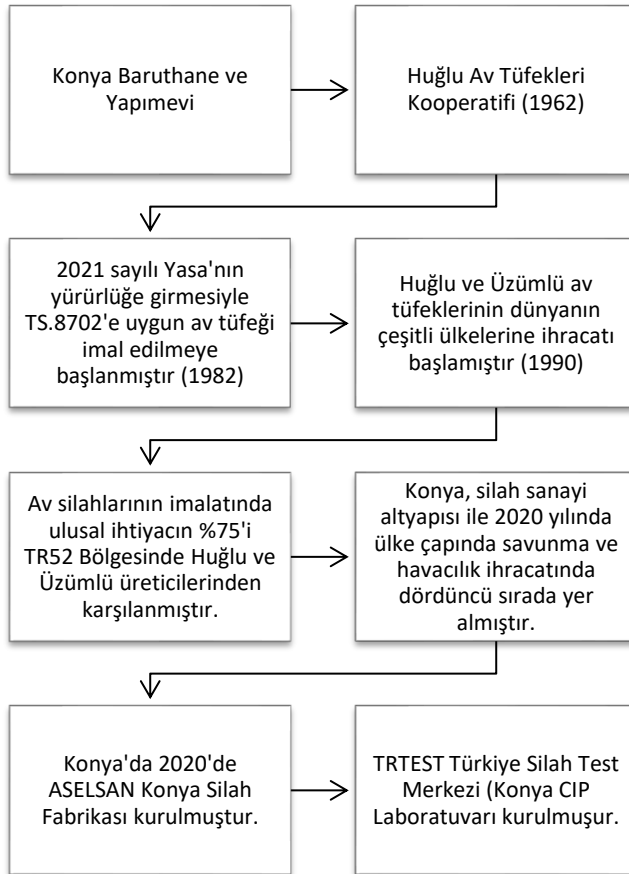
	Toplam	Ankara	İstanbul	İzmir
<i>Sektörel Büyüklük (Ciro(\$))</i>	12.196.447.159	49,78%	16,17%	3,09%
<i>İşletme Sayısı</i>	104	54	25	8
<i>İstihdam</i>	81.132	44.894	17.506	3.271

Kaynak: SASAD

4. KONYA EKONOMİSİ VE SAVUNMA SANAYİ

Konya sanayi sektörü, hızlı gelişen ve dinamik imalat sanayi yapısı ile ürün çeşitliliğini giderek artırmaktadır. Savunma sanayinde de her geçen gün söz sahibi haline gelmektedir. Çünkü güvenli jeopolitik konumu ile önemli bir savunma sanayi yatırım alanı olan Konya, mevcut üretim altyapısının savunma sanayine hizmet etme kabiliyetinin yanında, savunma sanayi ana üreticileri için de uygun bir yatırım alanıdır.

Konya Savunma Sanayi (Silah-Mühimmat) Tarihçesi;

BİLGİ BANKASI

- Konya, ülkemizin tarım başkenti olarak anılan bir şehirdir. Bunun yanında son yıllarda imalat sanayinde göstermiş olduğu başarılarla da dikkat çekmektedir. Gelişmiş sanayi altyapısının yanında genç ve nitelikli insan kaynağı, konumu ile büyük bir pazarın ortasında yer almaktadır.
- Son 15 yılda sanayi alanında hızlı bir gelişme gösteren Konya, istihdama sağladığı katkı ve yarattığı katma değer ile bölgesinde bir merkez konumuna gelmiştir. 3 devlet-2 özel üniversite, uluslararası fuar merkezi, organize sanayi bölgeleri, uluslararası havalimanı, gelişmiş kara-hava-demir yolu ulaşımı ile ülkemiz için önemli bir sanayi şehri niteliği taşımaktadır.
- Konya otomotiv yan sanayisi; savunma sanayi ve tarım makineleri, raylı sistemler, havacılık sanayi gibi birçok sektöre ürün tedarik etmektedir.
- 2021 yılında Konya Türkiye'nin yaptığı savunma ve havacılık ihracatının yaklaşık %8'ini yapar duruma gelmiştir. Bu alanda ihracat yapan iller arasında İstanbul, Ankara ve Eskişehir'den sonra 4. sırada yer almıştır.

Konya Savunma Sanayi ve Ekosistemi

- 398 Silah ve Mühimmat Üreticisi Firma (NACE 25.40) (Türkiye’de 650 firma bulunmaktadır.)
- 2021 yılında 260,8 milyon \$ ihracat gerçekleştirilmiştir.
- 2021 yılında Türkiye savunma havacılık sanayi ihracatının %8,2’sini gerçekleştirmiştir.
- 2020’de Türkiye silah mühimmat ihracatının (652 milyon \$) %23,5’ini gerçekleştirmiştir.
- 2020’de Türkiye av tüfeği (GTIP 9303) ihracatının (291 milyon \$) %52,5’ini gerçekleştirmiştir.
- 2021’de Konya toplam ihracatının (2,9 milyar \$) %8,6’sını savunma sanayi alanında gerçekleştirmiştir.
- 2021’de Konya’da en fazla ihracat yapan sektörde 4. sırada yer almıştır.
- Türkiye’de en fazla savunma ve havacılık ihracatı yapan iller arasında Konya 135.8 milyon dolar ihracatla 4. sırada (2022) yer almaktadır.
- 370 mühendis, 205 teknisyen, 858 usta, 596 idari personel, 5624 işçi ve toplamda 7667 kişilik silah konusunda tecrübeli nitelikli işgücü bulunmaktadır.
- 3 Yerli Ana Yüklenici Firma (Türkiye’deki liste 120 firmadan oluşmaktadır) bulunmaktadır. **(SSB)**
- 11 Üretim İzin Belgesine Sahip Firma (Türkiye’deki liste 166 firmadan oluşmaktadır) bulunmaktadır. **(MSB)**
- MSB (AFGM) Onaylı Tedarikçi Listesinde 22 firma (Türkiye’deki liste 165 firmadan oluşmaktadır) bulunmaktadır.
- 23 Tesis Güvenlik Belgesine sahip firma bulunmaktadır.
- 2 Küme ve 1 Teknoloji Endüstri Bölgesi bulunmaktadır.
- 1 ASELSAN Konya Silah Sistemleri Tesisi **(AKSS)** bulunmaktadır.
- Beyşehir’deki bir OSB savunma sanayi alanında ihtisaslaşma sürecindedir.
- 2 Silah İhtisas Sanayi Sitesi (Huğlu-Üzümlü) yapım aşamasındadır.
- 1 Konya Savunma Sanayi A.Ş. (ASELSAN Konya ile ortak) bulunmaktadır.
- 1 Silah Sanayi Teknikerliği Eğitim Programı (Huğlu MYO)
- 1 ASELSAN Konya Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi bulunmaktadır.
- 2 Savunma Sanayi Meslek Lisesi (Huğlu ve Üzümlü) bulunmaktadır.
- 1 Savunma Mekanik Sistemleri Eğitim Dalı (Mehmet TUZA PAKPEN MTAL)
- 1 Uçak Gövde Motor Eğitim Dalı (Ereğli Fatih MTAL)
- 1 Türkiye Silah Test Merkezi-Konya CIP Laboratuvarı
- 2 Savunma Teknolojisi Uygulama ve Araştırma Merkezi bulunmaktadır.
- SSB Yetenek Envanterine (YETEN) giriş yapan 61 firma (Türkiye’de 2216 firma giriş yaptı) bulunmaktadır.

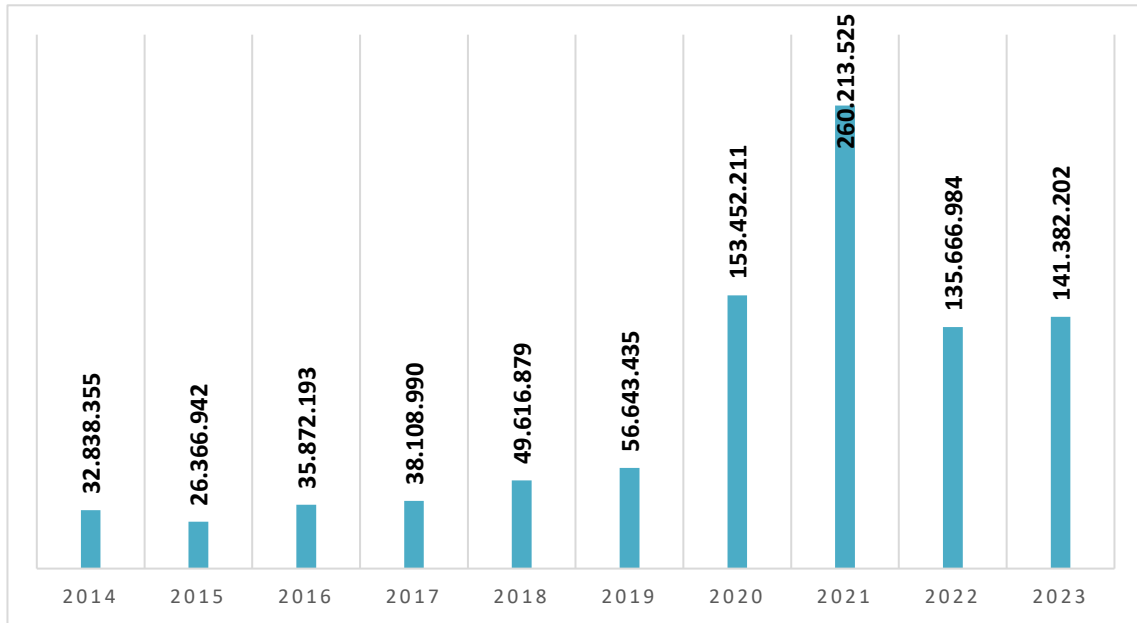
Konya, savunma sanayi ve havacılık sektörü'ne yönelik faaliyetleriyle yerli ve milli üretim odağında yürütülen çalışmalara katkı sağlamaktadır. Bölgede oluşturulan savunma sanayi ve havacılık ekosistemi her geçen gün daha teknolojik ve ileri seviye üretim kabiliyetleri konusunda gelişim göstermektedir.

Konya Sanayi Odası bünyesinde, T.C. Cumhurbaşkanlığı Savunma Sanayi Başkanlığı tarafından kurulan Savunma Sanayi Başkanlığı Konya İl Temsilciliği ile birlikte sektöre yönelik faaliyetler hız kazanmış olup; sektöre yönelik çalışan firma sayısı artış göstermektedir.

T.C. Milli Savunma Bakanlığı Askeri Fabrikalar Genel Müdürlüğü ve Tersaneler Genel Müdürlüğü onaylı tedarikçi listesinde Konya'dan 43 firma yer almaktadır. Ayrıca T.C. Savunma Sanayi Başkanlığı tarafından yürütülen YETEN Projesinde 75 firma ve EYDEP Projesinde ise 26 firma yer almaktadır.

Grafik 21'de Konya'nın savunma sanayi ve havacılık sektörü ihracatı son 10 yıl rakamları görülmektedir. Buna göre 2023 yılında %330,5 oranında artış göstermiştir. Yine 2023 yılında bir önceki yıla göre %4,2 oranında artış göstererek 141,3 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir.

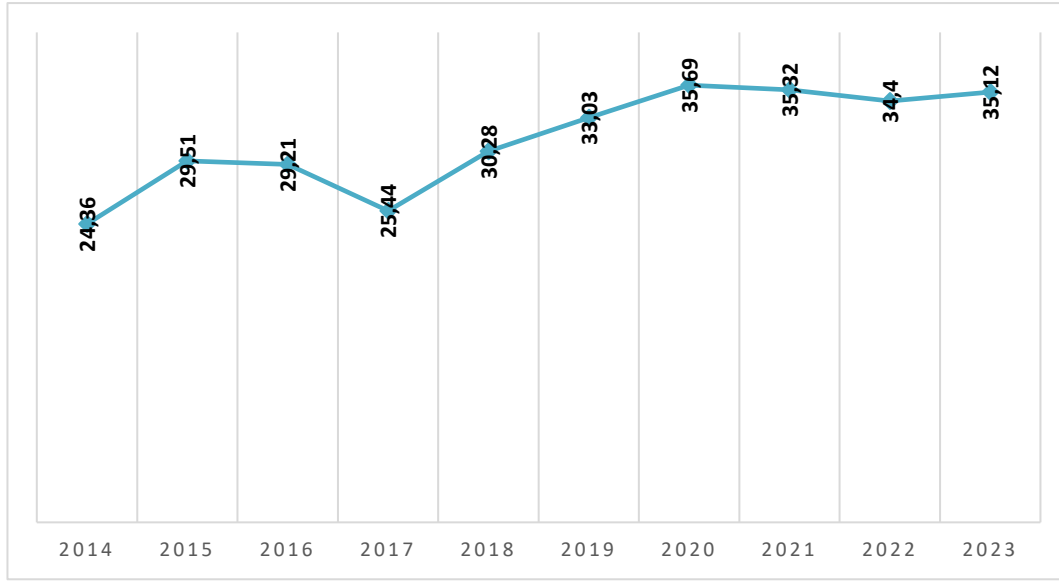
Grafik 21. Savunma Sanayi ve Havacılık Sektörü Son 10 Yıl İhracat Rakamları- Konya (1000 \$)

Kaynak: <https://tim.org.tr/tr/default>

Konya savunma sanayi ve havacılık ihracatı rakamlarına bakıldığında, kg başına düşen ihracat son 10 yılda 24\$ seviyelerinden 35\$ seviyelerine ulaşmıştır. Son 10 yılda kilogram başına düşen ihracat miktarlarındaki artış %44 olarak gerçekleşmiştir. Aselsan Konya Silah Sistemleri A.Ş.'nin faaliyete başlamasıyla birlikte, kilogram başına düşen ihracat miktarının ve ihracat rakamının kayda değer seviyede yükselmesi de beklenmektedir.

Grafik 22. Konya Savunma Sanayi ve Havacılık Sektörü Kg Başına Düşen İhracat Rakamları (\$)

Kaynak: <https://tim.org.tr/tr/default>

Savunma sanayi ve havacılık sektörüne yönelik ihracat rakamları incelendiğinde, 2023 yılında en fazla ihracat yapan 5 il aşağıdaki gibidir. Konya 141,3 milyon \$ ihracat yaparak 2023 yılında ilk 5 il arasında 4. sırada yer almıştır.

Tablo 9. Savunma Sanayi ve Havacılık Sektörü İhracat Rakamları İlk 5 İl (2023), (Dolar)

İl	2022	2023	Değişim
<i>İstanbul</i>	2.312.474.887,03	2.771.541.344,68	19,85%
<i>Ankara</i>	1.231.053.287,70	1.785.831.196,11	45,07%
<i>Eskişehir</i>	350.451.025,69	436.449.774,08	24,54%
<i>Konya</i>	135.666.984,45	141.382.201,50	4,21%
<i>Samsun</i>	69.258.901,45	104.411.600,63	50,76%

5. SONUÇ

Savunma sanayi alanı, kalkınma politikaları açısından önemli girdiler sağlayacak bir mekanizma olarak kendi dışında kalan sektörlerin gelişime zorlayacak önemli bir mekanizmadır. Ülkeler kendi askeri ve savunma ihtiyaçlarını karşılamak için savunma sanayinin gelişimi üzerine çalışmıştır. Bu alanda hızlı adımlar atan ülkeler teknoloji ihracatına yönelerek, savunma sanayini günümüzde ulusal ekonomilerine katkı sağlayan ve hatta alıcı ülkeleri bağımlı hale getiren yönde ilerlemiştir.

Dünyada askeri harcamalar 2022 yılında 2,2 trilyon \$'a ulaşmıştır. Dünya genelinde artan karmaşa, çatışma ve belirsizlik ortamı gelecek 5 yıl içerisinde ülkelerin savunma harcamalarında artış yaşanacağını göstermektedir. Küresel harcamalar 2013-2022 arasındaki on yılda %19 artarak ve 2015'ten bu yana her yıl artış göstermiştir. Rusya'nın Ukrayna'yı işgali harcamalardaki büyümenin itici gücü olmuştur.

Türkiye savunma sanayi noktasında özellikle son yıllarda hem ihracat rakamları hem de yerlilik oranı açısından büyük bir ivme yakalamıştır. Türk savunma ve havacılık sektörü verilerine göre, sektörün cirosunun 2021 yılına göre %20,05'lik bir artışla 2022'de 12,1 milyar \$ olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ülkemizin 2022'de bir önceki yıla göre yurt dışı satışlara bölgesel olarak bakıldığında; Amerika'ya %47'lik artışla 796 milyon \$'lık, Avrupa'ya %84'lük artışla 663 milyon \$'lık, Orta Doğu, Asya, Afrika, Güney Amerika'ya %28'lik artışla 2.937 milyon \$'lık satış yapılmıştır.

Konya, savunma sanayi ihracat rakamlarında ülkemizde ilk 5 içerisinde yer alan ve fiziki altyapıdan, teknik altyapıya, nitelikli iş gücü çalışmalarından eğitim kurumlarına kadar ciddi bir ekosistem kurmaya çalışan bir merkez olma yolunda ilerlemektedir. Konya, 2019 yılındaki 56 milyon \$'lık savunma ve havacılık ihracatını 2020 yılında 153,4 milyon \$'a ve 2021 yılında yaklaşık 260,8 milyon \$'a, 2022 yılında 135,6 milyon \$'a ve 2023 yılında 141,3 milyon \$'a çıkarmıştır. Konya'nın savunma ve havacılık sanayindeki potansiyeli, Huğlu Av Tüfekleri Kooperatifi, ASELSAN Konya yatırımının Konya Teknoloji Endüstri Bölgesinde 2018 yılında gerçekleşmesiyle birlikte önemli bir noktaya gelmiştir.

Konya'nın savunma sanayi artık yeni süreçte; kara araçları, deniz araçları, havacılık ve uzay, muhabere ve elektronik harp sistemler, silah sistemleri, radar ve elektronik harp sistemleri gibi ürün gruplarıyla ilerleyebilecek bir yapıya sahip olması tahmin edilebilir bir durumdur. Böyle bir durumun Konya'nın diğer sektörlerine de teknoloji, mühendislik, kurumsallaşma, Ar-Ge ve inovasyon gibi alanlarda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

6. KAYNAKÇA

- https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-04/2304_fs_milex_2022.pdf
- <https://people.defensenews.com/top-100/>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siprinin-ilk-100-savunma-sanayisi-sirketi-listesinde-4-turk-firmasi-ger-aldi/3072590#>
- https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-11/fs_2312_top_100_2022.pdf
- <https://www.sipri.org/visualizations/2023/sipri-top-100-arms-producing-and-military-services-companies-world-2022>
- https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-03/2303_at_fact_sheet_2022_v2.pdf
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3344374>
- <https://www.konyadayatirim.gov.tr/sektorler/savunma-sanayi>